

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.6, maj 2015

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1829 (SJ: 480A)

B *Anden udgave*, 1832 (SJ: 480B)

Teksten er etableret af Holger Berg

Punktkommentarer, indledning og tekstredigering er skrevet af Holger Berg, redigeret af Klaus Nielsen og Else Riisager

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.phil. Ole Vind

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

[[A:I]]

Historisk

Børne-Lærdom

af

Nik. Fred. Sev. Grundtvig.

Kjöbenhavn.

Forlagt af den Wahlske Boghandling.

Trykt hos C. Græbe.

1829.

[[A:II]] *Maa trykkes.*

I Kjöbenhavns Politieret, den 7 Mai 1829.

H. J. Holm.

[[A:III]]

Fortale.

Naar jeg skal lære Børn Historie, pleier jeg, uden alle Bøger, at begynde med Land-Kortet og det historiske Kort (Tidens Strøm)¹ og mundtlig, paa det Korteste og Enfoldigste, at sige Lærlingen, hvilke store Omskiftelser Verden har lidt i de Dage og Dele, vi have fortløbende Kundskab om; thi dette er den historiske *Grund-Kundskab*, som Ingen, der skal gjøre ordenlig Fremskridt, eller ogsaa kun forstaae en Historie-Bog kan undvære, og som dog i vore Dage er hos de Fleste meget dunkel og forvirret.

Før man kan indføre Nogen i den *historiske Verden*, maa man vide, *hvor* den er, og skjøndt den er nem at finde, har jeg dog bemærket, at de **A:IV**Fleste kun have en meget taaget Forestilling derom, og vil derfor anmærke, at den bedst overskues fra to kiendelige Middel-Punkter, som er *Middel-Havet* og *Øster-Søen*, og hint, hvis Kyster udgiøre den gamle Verdens historiske Skue-Plads, er derfor det Første, man skal lære at kiende. Veed man nemlig blot, hvorledes Middel-Havet ligger for de tre gamle Verdens-Dele, og hvad man kalder saavel de største Øer deri, som Landene deromkring, da veed man ogsaa hvad det var, de gamle Stor-Folk: *Perser*, *Græker* og *Romere*, beilede til, og naar man derhos lægger Mærke til de asiatiske Lande fra Middel-Havet til Indus, da har man den geographiske For-Kundskab, som *nødvendig* behøves, for at følge Begivenhederne, til det Vestlige Riges Undergang. Man bør imidlertid, da det ingen Sag er, strax giøres bekiendt med Landene omkring *Øster-Søen* og *Kattegat*, samt den store Ø i Vester-Havet, for at man kan have det Hele i Sigte, og undgaae Afbrydelse. Da man kan lære Børn dette, omtrent saa tidlig som man vil, fristes man ikke til at gaae videre, før de er sadelfaste, men længere bør man heller ingenlunde gie; thi Geographi uden Historie er, historisk og menneskelig talt, en Ørk, hvori man ikke maa lade de Smaa omvanke længer end nødvendig, og det er derfor en dobbelt Synd, man sædvanlig begaaer, ved at trække om med dem i alle fire eller fem Verdens-Dele fra By til **A:V**By, at læse Told-Ruller over ind- og udgaaende Vahre, og Mand-Tal over alle anonyme Ædere i hele Verden! Det er dobbelt Synd, thi man trætter Børnene ved at lade dem løbe efter Næsen, og lære hundrede Dele, hvoraf de ni og halvfemsindstyve nødvendig glemmes, og man gjør dem *historisk* talt *folkesky*, eller indprænter dem dog den umenneskelige Fordom, at *Hoved-Sagen* ved et Land er *ikke hvad Folk* det føder, og for *hvilket Menneske-Liv* det har været Skue-Pladsen, men kun hvad Byerne hedder, hvordan Jords-Monnet falder og stiger, hvilke ædendes Vahre man finder, hvad man tjener Føden med, og hvormeget vel omtrent Mandskabet og Skatterne kan beløbe sig til.

At en *Napoleon*, der ikke ændsede nogen Historie, uden sin egen, og søgde derfor kun at gøre *den* saa mærkværdig og daadfuld som muligt, at han drev paa en saadan geographisk Underviisning, som baade han selv og hans Soldater kunde have godt af, det var naturligt; men at den drives ligesaa livløst, hvor den skal tjene til at udvikle dannede Mennesker og høilærde Mænd, det er saa urimeligt, at man har Ondt ved at troe, og maa nødvendig have Ondt af at see det!

Dog, kun i Forbigaaende vilde jeg berøre en Uskik, der falder bort af sig selv, naar man seer Frugterne af en fornuftig Lære-Maade, og tvivler Ingen om, det var Daarskab, naar man vilde be|A:VI|bygge et øde Land med to Hænder, da at stikke Grunde af paa tusinde Steder, og lægge et Par Steen til Rette paa dem hver, da skulde man heller ikke tvivle om, det er bagvendt, naar man vil lære Nogen Geographi og Historie, da at adsprede hans Opmærksomhed over hele Jord-Kloden, og saa enten forvirre ham med Snak om Alt paa een Gang, eller sætte ham i Bolt og Jern, ved at indskrænke sig til et enkelt Folks Historie uden Hoved og Hale. For at man imidlertid ikke skal tænke eller sige, det er umuligt, ved en kort eller almindelig Oversigt af Universal-Historien, at lægge en forsvarlig Grundvold, vil jeg give min Hjemmegjorte til Priis, kun med det Forord, at man tager den for hvad den er: et *Exempel*, der viser ikke blot Muligheden, men Letheden af det Forlangte, uden at gøre mindste Krav paa Fuldkommenhed i sit Slags.

1

Betydeligt lettes Underviisningen paa begge Sider, naar man tilligemed Land-Kortet, har det historiske Kort (Tidens Strøm) for sig, og dette bliver nu ogsaa udgivet efter en formindsket Maale-Stok. Det kan da baade blive godt Kjøb og gjøre samme Nytte, da de fleste Navne og Aarstal, paa et saadant Kort, er tilovers.

[A:1]De ældste Riger i Verden, som vi kiende Noget til, var det *Assyriske* i Asien, (med Hovedstaden *Ninive* ved *Tigris*) og det *Ægyptiske* i Afrika, (med Hovedstæderne *Thebe*, *Memphis*, og *Sais* ved *Nilen*) men siden blev der *tre* temmelig store Riger i Asien: det *Mediske* (omtrent det nuværende Persien) det *Babyloniske* (fra Middelhavet til *Tigris*) og det *Lydiske* (som indbefattede næsten hele Lille-Asien ∴ Natolien).

Alle disse tre Riger blev indtaget af et lille Bjerg-Folk, som kaldtes *Perser*, og boede i det nuværende *Farsistan*. Deres Konge, *Cyrus*, kom da til at raade over alle Landene mellem *Indus* og *Middelhavet*, og hans Søn, *Kambyses*, gik endnu videre og indtog *Ægypten*, men derimod vilde det slet ikke lykkes Perserne, at indtage det lille *Grækenland*, (hvis fornemste Stæder var *Sparta* og

Athenen) og Kong *Serxes*, som kom derover med en forfærdelig stor **A:2** Flaade og Krigs-Hær, maatte være glad ved at slippe tilbage i en lille Baad.

Siden kom der en Konge i *Macedonien* (tæt nordenfor Grækenland) som hed *Alexander den Store*, og han fik alle Grækere med sig over til Asien, og sloges der med Perserne, saalænge til han indtog Alt, hvad de havde eiet, saa han blev endnu mægtigere end *Cyrus*! Det varede imidlertid ikke længe, førend *Alexander den Store* døde, og saa blev Riget efterhaanden splittet ad i mange Dele, men der blev dog strax tre temmelig store Riger: et i hver Verdens-Deel, nemlig det *Macedoniske* i *Europa*, det *Syriske* i *Asien*, (med Hovedstaden *Antiochien* ved *Orontes*) og det *Ægyptiske* i *Afrika* (med Hovedstaden *Alexandrien* ved *Middelhavet*) og dertil kom siden endnu et Fjerde, nemlig det *Parthiske* Østen for *Euphrat* (med Hovedstaden *Ctesiphon* ved *Tigris*).

Alle disse Riger, (saanær som det *Parthiske*) og desuden mange andre Lande, blev indtaget af *Romerne*, som havde hjemme i Staden *Rom*, som ligger i den mellemste Deel af *Italien*, og var bygt længe før *Cyri* Tid, (af *Romulus* omt. **A:3**750 f. Ch.) men *Romerne* blev ikke mægtige paa eengang, som *Perser* og *Græker*, de krøb, til de lærde at gaae, og sprang ikke, før de bleve store.

I *Roms* Barndom var *Etruskerne* Hoved-Folket i den mellemste Deel af *Italien*, *Samniterne* i den nederste Deel, og *Gallerne* i den *Øverste*; men allerede i *Alexander den Stores* Tid var baade *Etrusker* og *Samniter* nær ved reent at bukke under for *Romerne*, og halvtredsindstyve Aar derefter begyndte allerede *Romerne* at tænke paa *Indtagelsen* af *Sicilien*.

Paa *Sicilien* stødte imidlertid *Romerne* sammen med et mægtigt Sø-Folk, som var kommet fra *Phoenicien*, men boede nu i *Nord-Afrika*, i Staden *Carthago* (omtrent hvor *Tunis* nu ligger) og kaldtes derfor *Carthagenienser*, og med dem førde *Romerne* tre mærkværdige Krige, som man kalder de *Puniske*. Den første puniske Krig opkom da paa *Sicilien*, og allerede ved den mistede *Carthagenienserne* hvad de havde paa *Sicilien*, og i det Hele deres Herredømme paa *Middelhavet*. Nu skyndte *Romerne* sig da ogsaa at undertvinge *Gallerne* i *Øvre-Italien*, og i den anden puniske Krig fik de aldeles Bugt med *Car***A:4**thago. Denne Krig opkom i *Spanien*, hvor *Romerne* ikke kunde lide, *Carthagenienserne* gjorde Erobringer, og i den saae det en Tidlang meget farligt ud for *Rom*; thi *Carthagenienserne*s *Anfører*, *Hannibal*, gjorde sig saa dristig at gaae baade over *Pyrenæerne* (*Bjergene* imellem *Spanien* og *Frankerig*) og over *Alperne* (mellem *Frankerig*, *Schweits* og *Italien*) og trængde ned forbi *Rom*, men *Rom* fik han dog ikke, og mens han var i *Italien*, tog *Romerne* ikke alene *Spanien*, men gik over til *Afrika*, og satte *Skræk* i *Carthago*. *Hannibal* maatte nu skynde sig

hjem at forsvare Carthago, men blev slaæet (af Romeren *Scipio*) og fik ikke engang Lov til at døe i sit Fædreneland. Den tredie puniske Krig opkom i Afrika selv, fordi Romerne var ikke rolige, førend de fik Carthago reent lagt i Gruus, og det lykkedes dem.

Samme Aar (146 f. Ch.), som Romerne ødelagde Carthago, indtog de ogsaa *Corinth* (i Grækenland) og fuldendte dermed Erobringen af Macedonien og Grækenland, og nu gik det rask med Lille-Asien, Syrien og Ægypten, Alt maatte bukke, Gallien (som nu hedder Frankrig) indtog Romerne under *Julius Cæsar*, og da *Augustus* blev deres første Keiser, eiede de *alle Landene omkring det store Middell-Hav*.

Rige Folk faaer sjelden Nok, og saaledes gik det med Romerne, de vilde ogsaa undertvinge *Partherne* i Asien, og *Germanerne* i Europa, men det kunde de ikke, saa deres Grændse mod Østen blev *Euphrat* i Asien, og *Rhinen* i Europa. De vilde ogsaa undertvinge den store Øe i Vesterhavet, men fik kun den sydlige Deel, ikke den nordlige, som hedde Albanien (nu Skotland).

Det var under Keiser August, at *Christus* blev født i Jødeland; de som troede paa ham kaldtes *Christne*, og Christendommen udbredte sig stærkt i hele det Romerske Rige; men *Nero*, det Afskum, og mange af de følgende Keisere, som vilde holdes for Guder, forfulgte de Christne gruelig med Ild og Sværd, og førde derved Krig med deres bedste Undersaatter, indtil Keiser *Constantin den Store* selv blev Christen, og bygde sig en ny Hovedstad oppe ved det sorte Hav, som efter ham blev kaldt *Konstantinopel*. Dette skedte *trehundrede Aar efter Christi Fødsel*, og da havde allerede enstund Folk oppe fra det sorte Hav og fra Landene omkring Øster-Søen begyndt at gjøre *Indfald* i det Romerske Rige, men det blev dog først ret Alvor hundrede Aar derefter, da Keiser *Theodos den Store* havde deelt Riget imellem sine to Sønner: *Arcadius* og *Honorius*. *Arcadius* fik den østlige Deel (Donau-Landene, Thracien, Macedonien og Grækenland i Europa, Lille-Asien og Syrien i Asien, og Ægypten i Afrika) med *Konstantinopel* til Hovedstad, og *Honorius* fik den vestlige Deel (Italien, Gallien, Britannien, Spanien, og Nord-Afrika) med *Rom* til Hovedstad. I Rom talde man *Latin*, men i Konstantinopel talde man *Græsk*, derfor kalder man det øst-romerske Rige det *Græske* Keiserdom, men man kalder det ogsaa det *Byzantiske*, fordi Konstantinopel hedde i gamle Dage *Byzants*.

Det vest-romerske Rige blev lige fra Begyndelsen plaget af raae og krigerske Folkefærd, som Romerne med eet Navn kaldte *Barbarer*, (især af de asiatiske *Hunner* under *Attila*) og førend det endnu havde staaet i hundrede Aar, deelte Folk fra Landene omkring Øster-Søen det imellem sig.

Angler, *Sachser* og *Jyder* (*Angel-Sachser*) indtog *Britannien* under *Hengst* *A:7* og *Hors* og kaldte det *Engeland*; *Vandaler* (under

Genserik) tog Nord-Afrika, *Frankerne* (under *Klodovig* ∴ Ludvig) tog Gallien, og kaldte det *Frankerig*, og af *Gotherne*, som var deelt i to Stammer, tog *Vest-Gotherne* (under *Alrik*) *Spanien*, og *Øst-Gotherne* (under *Theodorik* ∴ *Didrik af Bern*) *Italien*.

Det Øst-Romerske Rige havde bedre Lykke, thi det blev gammelt, og der var en Keiser, som hedde *Justinian* den Første, som havde det Held, at en af hans Generaler (*Belisar*) tog *Nord-Afrika* fra *Vandalerne*, og en Anden (*Narses*) tog *Italien* fra *Øst-Gotherne*, men det varede dog ikke længe, før ogsaa dette Rige fik sin store Plage og snævre Grændser, især ved et nyt erobrende Folk, som opstod i Asien, og kaldes *Araberne*.

Halv-Øen *Arabien* (sydost for Middelhavet og østenfor det røde Hav) var fra Arilds-Tid beboet af omvankende og indbyrdes splidagtige Stammer, men *sexhundrede* Aar efter Christi Fødsel, opstod der en stor Mand iblandt dem, ved Navn *Mahomed* (født i Mekka) som indtog **A:8** hele *Arabien*, og lovede alle dem Himmerig, der vilde troe paa ham, og føre Sværdet kiækt til hans Riges Udbredelse. Under hans Eftermænd (*Chaliferne*) indtog *Araberne* i mindre end tohundrede Aar hele *Syrien* og *Persien*, *Ægypten*, *Nord-Afrika* og *Spanien*, (siden ogsaa *Sicilien*, *Sardinien* og *Corsika*) men da de saa fra *Spanien* brød ind i *Frankerig*, blev de slaaede af *Frankerne* under *Carl Hammer* (Martel) og det store *Araber-Rige* (Chalifatet, først med *Damask* i *Syrien*, og siden med *Bagdad* ved *Euphrat* og *Tigris* til Hovedstad) sank efterhaanden, saa *Tyrkerne* blev det mærkværdigste Folk i *Asien*, og *Frankerne* i *Europa*.

Den franske General *Carl Hammer*, som slog *Araberne* (ved *Tours*) havde nemlig en Søn, som hedde *Pipin* den Lille, der stødte *Klodovigs* Slægt (*Merovingerne*) fra Thronen, saa han blev selv Konge i *Frankerig*, og hans Søn, *Carl*, blev berømt over hele Verden under Navn af Keiser *Carl den Store* (Carl Magnus). Det Rige, han stiftede, var vel kun lille imod det Romerske, men det var stærke og modige Folk, han overvandt, først *Araberne*, som han tog et Stykke **A:9** af *Spanien* fra, (lige til *Ebro*) dernæst *Longobarderne*, et nordisk Folk, som (under *Alboin* ∴ *Ælfvin*) havde taget Øvre-*Italien* fra de Græske Keisere, og truede Resten, og endelig var det *Sachserne* (et nordtydsk Folk), som han maatte drages med i hele tredive Aar. Efter disse Seire, da Carl var Herre over *Frankerig*, *Tydskland* og den største Deel af *Italien*, lod han sig (lige *ottehundrede* Aar efter Christi Fødsel) krone til Keiser i Rom. Dette Keiser-Rige varede imidlertid kun stakket, thi *Frankerig* og *Tydskland* fik snart hver sin Konge, og *Carolingerne* duede ikke stort, saa de kunde for det meste ikke engang forsvare sig imod de Nordiske Vikinger (*Normannerne*), som nu (under *Rolf*) nedsatte sig i det vestlige Frankrig (*Normandiet*) og indtog siden *Engeland*, (under *Vilhelm Erobrer*) samt *Neapel* (den nederste Deel af *Italien*)

og Sicilien (under *Robert Guiskard*).

I Asien blev *Tyrkerne*, (som havde hjemme nordenfor det *Caspiske Hav*), først bekendte som Leietropper (Soldater) hos de Arabiske Chalifer i *Bagdad*, som de efterhaanden reent tog Magten fra, og *den Tyrkiske Stamme*, som først **A:10** blev navnkundig, hed *Seldschukerne*. Disse seldschukiske Tyrker tog næsten hele Natolien (Lille-Asien) fra de Græske Keisere, og truede med snart at tage *Konstantinopel* ogsaa, men paa dem blev Vingerne dog stækkede ved *Kors-Togene*. Saaledes kalder vi nemlig en underlig Herrefærd fra Europa til Asien (omt. fra 1100 til 1200 eft. Ch.) for at udrydde *Jerusalem*, Jødeland, og i det Hele den gamle *Christenhed*, af de vantroe og grumme Mahomedaneres Hænder, og det var Noget man længe havde tænkt paa, men det blev først til Alvor, da en Franskmand, ved Navn *Peter Eremit*, kom hjem fra Jødeland, reed paa et Asen igiennem *Italien*, *Frankerig* og *Tydskland*, jamrede sig over al den Spot og Plage, de Christne i Østen maatte lide af Tyrkerne, og fortalte en *Drøm*, han havde havt i Kirken ved den hellige Grav (Christi Grav ved Jerusalem), hvor *Jomfru Marie* var kommen til ham, og havde sagt, han skulde kalde alle Christne til Vaaben mod de Vantro. Da nu *Korsets Tegn* var det gamle Kiende-Tegn paa de Christne (som den *Korsfæstedes Tilbedere*) saa havde alle de Krigs-Folk, der gik til Asien, for at befrie den **A:11** hellige Grav, Kors paa Klæderne, og derfor kalder man disse Krige *Kors-Tog*. Det første Korstog er det mærkværdigste, og Hoved-Manden for det var Hertug *Gotfred* af *Bouillon*, (i Nederlandene), som indtog Jerusalem, (1099) og paa dette Tog udmærkede ellers især Normannerne sig, under *Robert Curthos* (*Vilhelm Erobrers Søn*) *Boemund* (*Robert Guiskards Søn*) og hans Frænde *Tancred*.

Paa samme Tid som Kors-Riget i *Jerusalem* gik under, opstod der et hedensk Folk i det nordlige Asien, som kaldtes *Mogolerne*, under deres Høvding (eller Dsingis-Khan) *Temudschin* (omt. 1200), som truede med at indtage hele Verden, undertvang *Tyrkerne*, indtog *Rusland*, og trængde frem lige til Grændserne af Tydskland, men deres Over-Magt varede ikke længe, og saa kom en ny *Tyrke-Stamme* for Orde, som efter sin første navnkundige Høvding (Othman omt. 1300) kalder sit Herredom den *Ottomanniske Port*. Disse ottomanniske Tyrker indtog (under deres Sultan *Mahomed* den Anden) *Konstantinopel* (Aar 1453) og bemestrede sig hele det *Græske Keiserdom*, som de omtrent **A:12** har endnu; men det øvrige Europa, som de ogsaa truede med at indtage, fik de dog ikke, for de fandt stridbare Naboer (ved Donau og Dnister) i Russer, Polakker, Ungarer, og fik en mægtig Modstander i det *Østerrigske Huus*, som nu med mange andre Lande ogsaa fik Ungern under sig.

Østerrig i sig selv er kun et lille Hertugdøm (ikke engang saa stort som Nørre-Jylland) paa begge Sider af *Donau* i *Syd-Tydskland*, men Hertugerne der, havde (i det 15de og 16de

Aarhundrede) Lykken saa besynderlig med sig, at det lod, som de skulde deelt Europa med Tyrkerne, og været Keisere i hele det vestlige Romerske Rige, ligesom de Tyrkiske Sultaner i det Østlige. De kom da ogsaa til at føre den Keiser-Titel, som *Carl* den Store havde antaget, thi den havde Kongerne i Tydskland tilegnet sig, og efterat der havde været Tydske Keisere af adskillige Huse, især *Sachsiske*, (*Henrik* Fuglefænger og *Otto* den Store) *Frankiske* (*Henrik* den Fjerde) og *Schwabiske* (*Frederik* Rødskiæg, og *Frederik* den Anden) kom Kronen til det Østerrigske Huus, og af det var *Frederik* den Tredie, som regierede i Tydskland, da Tyrkerne indtog *Konstantinopel*. Hans Søn, Keiser *Maximilian* den Første, blev Herre over alle *Nederlandene* (Landene ved Nordsøen, *Rhin*, *Maas* og *Schelde*) og Maximilians Sønneson, *Carl* den Femte, blev tillige Herre over hele det *Spanske* Rige, som da var det mægtigste i hele Christenheden.

Med *Spanien* var det nemlig gaaet saaledes til, at Vest-Gotherne, som, da Araberne indtog Landet, var flygtet op imellem *Asturiens* Bjerge, oprettede snart to Smaa-Riger (*Navarra* og *Leon*) som Araberne ikke kunde undertvinge, og disse Riger udvidede sig efterhaanden til to store (*Arragonien* og *Castilien*) som næsten indbefattede hele Spanien, og blev, kort efter Konstantinopels Indtagelse af Tyrkerne, forenede ved Giftermaal mellem *Ferdinand* i *Arragon* og *Isabella* i *Castilien*. Araberne mistede nu ogsaa *Granada*, som var det Sidste, de eiede i Spanien, og *Ferdinand*, med Tilnavn den *Catholske*, blev tillige Herre over *Neapel* og *Sicilien*; men hvad der især gjorde den Spanske Magt frygtelig, var *Amerikas* Opdagelse, som ogsaa skedte under *Ferdinand* med Spanske Skibe, af den berømte Genueser, *Christoffer Columbus*. I Amerika indtog Spanierne de store Riger, *Mexico* og *Peru*, hvor Bjergene vare fulde af Guld og Sølv, og da *Ferdinand* var sønneløs, tilfaldt det store Herredømme hans Daatter-Søn, *Carl* den Femte, der, efter sin Farfader *Maximilian*, tillige blev Keiser i Tydskland, og Herre over *Nederlandene*. Havde der ikke paa samme Tid været en tapper Konge i Frankerige (*Frands* den Første) og havde *Carl* ikke, ved at sætte sig imod *Morten Luther* (som 1517 stod op imod Paven) gjort sig mægtige Fiender i Tydskland selv, kunde det seet galt nok ud for Europa, thi *Carl* havde Lyst nok til at raade ene, var kiæk og klog, og havde Ryggen fri for Tyrkerne, da hans Broder *Ferdinand* var blevet Konge i *Ungern* og *Bøhmen*. Nu kom han imidlertid ikke videre end han var, og det Østerrigske Huses Magt deeldes derpaa imellem hans Broder *Ferdinand*, som fik Østerrig og Keiser-Værdigheden, og hans Søn, *Philip* den Anden, som fik *Nederlandene*, og det *Spanske* Rige, med Alt hvad dertil hørde. Vel var man endnu i hele hundrede Aar bange for det Østerrigske Huus, og Frankerig fik megen Roes for sin bestandige *Strid* med det, men den *Westphalske* Fred havde neppe endt Tredivaars-Krigen og slukket

Sorgen, før man maatte grue for Frankerig, der ogsaa virkelig overvældede Europa og vandt (for et Øieblik) en Enevolds-Magt, der ikke havde havt sin Lige siden det gamle Roms Dage.

Fra det 11te Aarhundrede af, (da *Carolingerne* uddøde), har Frankerig kun havt een Konge-Stamme, nemlig den *Capetingiske* (efter *Hugo Capet*); men den sidste Green deraf kaldes den *Bourbonske*, som arvede Thronen i Slutningen af det 16de Aarhundrede, og En af disse Bourboner, *Ludvig den Fjortende*, var allerede Naboerne saa overlegen, at de kun ved et almindeligt Forbund, som Engeland stod i Spidsen for, kunde holde ham Stangen. Dette var i Slutningen af det *Syttende* Aarhundrede, men dog var det først i Slutningen af det *Attende*, og i Begyndelsen af det *Nittende*, Frankerig med Rette blev en Skræk for hele Europa. Der skedte nemlig (fra 1789) en Grund-Omvæltning, som vi kalde *Revolutionen*: Konge-Magt og Christendom blev afskaffet i et almindeligt Oprør, Kongen (*Ludvig den Sextende*) blev henrettet, alle fra **A:16** Fortiden berømte og mægtige Slægter blev udryddede eller fordrevne, og *Ny-Frankerne*, som de kaldte sig, opmuntrede alle Folk til at gjøre ligesom de, og lovede at hjælpe dem. Det var en farlig Sag, især fordi man længe havde anseet Franskmændene for de klogeste Folk i hele Europa, og hardtad alle Fyrster forenede sig derfor om at undertrykke den franske Revolution. Det blev en lang og blodig Krig, og, skjøndt Frankerne paa alle Sider gjorde stor Fremgang, havde man dog kanske faaet Magt med dem, dersom der ikke var opstaaet en stor Mand, som gjorde Ende paa den umaadelige Forvirring, hvor Alle vilde byde, og Ingen vilde lyde, og denne Mand hed *Napoleon Bonaparte*.

Bonaparte var egenlig en *Italiener*, født paa *Korsika*, men *Korsika* hørte nu til Frankerig, og *Bonaparte* var en ung fransk Officeer, da Revolutionen begyndte. Han blev imidlertid for sin Tapperhed snart General, indtog til Alles Forundring hele Italien paa een Sommer (1796), og nødte Keiseren i Østerrig, som var Frankerigs haardeste Modstander, til at slutte Fred. Siden seilede han over til *Ægypten*, og indtog det, **A:17** men da Østerrig imidlertid brød løs paa ny, og, ved Hjælp af *Russerne*, indtog Italien, skyndte *Bonaparte* sig hjem, bemægtigede sig Regjeringen (under Navn af Første-Consul) gik over *Alperne*, hvor man troede det var umuligt, og vandt den berømte Seier ved *Marengo* (Aar 1800), som gjorde Sagen klar. Nu sluttede Alle Fred med ham; han gjorde sig (under Navn af *Napoleon den Første*) til Keiser i Frankerig og Konge i Italien, gjorde siden En af sine Brødre til Konge i *Holland*, en Anden i *Spanien*, og en Tredie i *Westphalen* (som var et nyt Kongerige, han oprettede i Nord-Tydskland) og skjøndt især Engeland og Østerrig var utrættelige Modstandere, gjorde dog længe hver ny Krig ham kun mægtigere, saa tilsidt kom han i Forbund med Østerrig og Rusland og kunde gjøre paa Fast-Landet Alt hvad han vilde.

Dog, da den Russiske Keiser, *Alexander den Første*, ikke vilde lade sig beherske, brød *Napoleon* med en uhyre Krigshær ind i Rusland, lige til *Moskau*, (1812) og der fik hans Magt sin Hælsot. Russerne brændte selv *Moskau*, saa *Napoleon*, som allerede havde mistet den |A:18halve Krigshær, maatte midt om Vinteren trække sig tilbage til Polen, og mistede paa denne Flugt i Ørken hardtad alle sine Folk. Endda var han kiæk, skyndte sig hjem til Frankerig, fik sig en ny Krigshær, og sloges drabelig, men da nu alle de underkuede Folk gjorde Opstand, maatte han dog give tabt, blev slaaet ved *Leipzig* (1813) og forfulgt til Paris, saa at sige, af hele Europa. Han afstod nu Alt, (saa nær som Keiser-Titelen, og den lille Øe *Elba*, (vestenfor Italien) og Ludvig den Sextendes Broder blev Konge i Frankerig; men næste Aar (1815) kom *Napoleon* igien med en Haandfuld Tilhængere, og da Kongen sendte en Krigs-Hær ud imod ham, gik denne over til sin gamle Keiser, saa *Napoleon*, uden en Draabe Blods Udgydelse, holdt sit Indtog i Paris, og satte sig igien paa Keiser-Thronen. Det varede imidlertid kun *hundrede Dage*, thi da hele Europa rustede sig, hastede *Napoleon* til Nederlandene, for at slaae Engelskmændene og Preuserne, som var først kommet paa Benene, og *Preuserne* (under *Blücher*) fik han vel slaaet, men dog ikke anderledes, end at de, næste Dag, da han havde arbeidet sig træt paa Engelænderne (under |A:19*Wellington*) kom bag paa ham, og ødelagde hans Krigshær. Efter dette Slag (ved *Waterloo*) var det forbi med *Napoleon*, hans egne Redskaber nødte ham til at nedlægge Regieringen, og da han derpaa overgav sig til Engelænderne, satte de ham i Fængsel paa Øen *St. Helena* (ved Afrika) hvor han (kun lidt over 50 Aar gammel) endte sit æventyrlige Levnets-Løb 1821.

Ved Napoleons Fald fik Europa nogenlunde sin forrige Skikkelse igien, med fire saakaldte store Magter: *Engeland* og *Frankerig* i Vesten, *Østerrig* i Syden, og *Rusland* i Østen og Norden. *Preusen*, der under Napoleon var saa godt som opløst, regnes nu sædvanlig igien for den femte store Magt, men er dog ikke at regne mod de Andre.

Engelands Magt er den mærkværdigste, thi det er en *Sø-Magt*, der beroer paa en mageløs Søfart, Handel og Rigdom, som især i det sidste Aarhundrede er saaledes tiltaget, at Engeland nu agtes for at være omtrent enevældig til Søes, og kalder sig gierne selv *Havets Dronning*. Med dette Dronningskab er det ellers i Tidens Løb gaaet underlig til; thi i Oldtiden havde |A:20først *Tyrus* det, (til Alexander den Stores Tid) og siden dens Aflægger *Carthago* (indtil de Puniske Krige) og i Middel-Alderen var Havet en Viking-Fælle for *Araber* og *Normanner*, indtil, under Kors-Togene, *Sømagt* og *Kiøbmandskab* igien blev forenet i de Italienske Sø-Stæder, især *Genua*, *Pisa*, og Dronningen for dem Alle, *Venedig*. Dette varede til Slutningen af det femtende Aarhundrede, men da fandt

Portugiserne Sø-Veien (sydenom Afrika) til Ost-Indien, og bemægtigede sig Handelen dermed, (som før var gaaet over det røde Hav, *Alexandrien* og *Venedig*) og, skøndt Spanierne blev de Mægtigste i Amerika, bar dog Portugiserne Prisen paa Havet, indtil Spanierne indtog Portugal, (under *Philip* den *Anden*); men saa kom *Hollænderne*, som paa samme Tid rev sig løs fra Spanien, fortrængte Portugiserne i Ost-Indien, og i det *Syttende* Aarhundrede var *Holland* Dronning paa Havet. Endelig kom *Engeland*, i det Attende, og medens Revolutions-Krigen forstyrrede hele Fast-Landet, blev Engeland enevældig saavel i Ost-Indien, som paa Havet.
